

mer: imena visokih gorjancov v naši fari Robnik, Robčnik, Ročnik, Kronic, Krajnc, Podkrajnik, Rep itd. le eno pomenijo, namreč rob, kraj, konec, Ende, Abhang, Saum; Kumprej, Kumeršek = Kum, Berg-, Hügelbewohner.

Gosp. Terstenjak dokazuje, da besedi: ter, tor, tur in juv enako pomembo imajo = gora, voda, bik. Dalej govori od staroslovenskih besed azijatiške domačije (indigenov), ki so se ohranile v imenih rek, gor, krajev in mest slovenskih, kakor tudi v lastnih imenih. Tu sem spadajo besede: ač, uč, parn, pern itd. Vse to mi priložnost daje sledeče verstice pisati in jih „Novicam“ v gori imenovanih zadevah na znanje dati; morebiti zna med njimi za to robo kaka važna besedica se najti.

Gora Ter, Tir (nemško Terberg) je visoka, prostrana in dolga. Nje se dotikujejo od izhodne strani moziška, zočička, ksaverjanska, od južne strani pa pol lubniške fare. Ter, tir, tur, odtod Teršek, Tiršek, kmet v sredi gore, Terbolca in Terbovšek (Waldung und Bauer) v ksaverjanski fari; Pentur, penturija v lubniški; Govte, Gočnik, Goličnik v ročički in moziški fari in na severni strani Govec, Gojzdnik v črnski fari. V Šmarjah pod Celjem poznajo besedo tere, na terah. „Kje si bil?“ pravijo — na Terah v cerkvi, to je, Chor. erhöhter Ort.

V znožji gore, pod Tiršekom spodej v ksaverijanski fari je vas Juvajne, Juvane; dalej naprej v lubniški fari: Juvanica (Talschlucht), od tod Juvaničnik, priimek pri hiši, kmet se pa piše Podpečnik.

Poglejmo še zdaj na korenike ač, uč, parn, pern. Na severni strani gore Ter, Terberg v cubniški fari biva kmet Atelšek (Gebirgsbauer auf einem hohen Kogel), po slovensko Acelšek, Atzelschek (in alten Urkunden) rodovina in priimek pri hiši; kraj se imenuje Acl, Acel, — „kam greš?“ v Acelnovo, v Acel. Morebiti, da tu sem spadajo besede: Vačun, Žače, v Žačah in Žačnik, kraj in rodbina v lubniški fari; Bače v ročički in Bač, Baček v Šmarjah. Blizo terga pri potoku Lubnica (Laufnitzbach) je griček z imenom Berbuč (ein Hügel, der immer höher steigt gegen Terberg). V lučki fari, ne daleč odtod so: Perne, Perneče, v Pernečah, rodbina in krajina, v lubniški fari imamo (kar memogredé povem) kraj in rodbinske imena: Marout, Maruče, Dargounik, Apat in Božič, — znabiti, da so te imena spominki in ostanjki starodavnega bogočastja. Tu sem še stavim imena rodbin in krajev, ki pa so meni nerazumljive: Gervolj, Grivolj in Urko.

Ako bi le ena besedica utegnila važna biti v pretresovanji „starozgodovinskih pomenkov“ gosp. Terstenjaka, me bo jako veselilo.

Lubno pri gornjem Gradu.

J. Š.

Jezikoslovne drobtinčice.

Kako treba poslovenjati „ohne dass“, „ohne zu“?

(Izpisek iz rokopisa Navratilovega *) za poskušnjo).

Ker ni ta stvar razložena še v nobeni slovnici slovenski; ker se je vtepla neslavenska raba vezi „brez da“ ne le v bukve slovenske **), ampak brez da (bez da) tudi v knjige „bratje naše jugoslavenske“; ker ima nadalje pri tem nekoliko posla tudi glagol: zato hočem tudi to v misel vzeti.

Nekteri poslovenjajo nemški „ohne dass“ ali „ohne zu“ (laški „senza“, franc. „sans“ pred kakim nedoločnikom = lat. „quin“) 1) z vezjo „brez da“, — ali pa 2) s samim

„brez“, toda z nedoločnikom sedanj. časa; n. pr.: er ist fortgegangen, ohne dass er ein wörtchen gesprochen hat (hätte), laški: — senza dire una parola; — brez da je (brez da bi bil) spregovoril ..., ali pa: brez spregovoriti.

To pak ni po naše; tako ne govori in ni govoril narod slavenski nikdar. Res, da nahajamo „bez da“ tudi v spisih jugoslavenskih; ali to je zmota pisateljska, katero graja tudi verli Vuk v predgovoru svojih „pripovijedakâ“. Res, da rabi to vez tudi že prosto ljudstvo slovensko; toda le peščica ljudi, katerih stariši so pobrali to nekdanj od tlačanskih prestavljavcev; vse ljudstvo naše pa ne vé še za to skovanko; drugi Slaveni tudi ne; v staroslovenščini je tudi ni. To nam tedaj svedoči, da ni slavenska ne ta vez, ne skladba. Vsak vidi, da je eno posneto po nemškem, eno pak po laškem, čeravno nam ni sila ne tega, ne ónega.

Sledeči izgledi nam kažejo, tako govori ljudstvo o takih prilikah. Treba pa misliti tudi na Slovence ogerške, ki pametijo marsikaj, kar smo zabili vsi drugi.

1. Er ist fortgegangen, ohne ein wort *) gesprochen zu haben; prešel je (takó), da ni —, pa ni spregovoril ne besedice; ne zinil ni, kar šel je; prešel je ne spregovorivši (ne zinivši, ne rekši) ne besedice.

2. Unser knecht war dort, ohne (jedoch) etwas gesehen zu haben; naš hlapec je bil ondi, vidil pa(k) ni ničesa; — pa ni vidil n.; — ali vidil ni n.; — vendar (toda) ni vidil n.; — toda ne vidivši n.

3. Das mädchen ist roth, ohne (jedoch) gesund zu sein; dekle je rudeče, samo da ni zdravo; — zdravno pa ni; — dasi (dasiravno, akoravno, čeravno, četudi itd.) ni zdravo.

3. Wir trugen das gold in den händen, ohne dass wir es versteckten; v rokah neskrivaje (neskrivši) smo nosili zlato.

5. Das kind geht schon, ohne sich anhalten zu müssen; — neoprimši. (Takó pravi ljudstvo, čeravno bi bilo po slovnici bolje: neoprijemaje se, t. j. takó, da se ne oprijema nič).

6. Ihr beschämet ihn, ohne es zu wollen und zu wissen = wider seinen willen und sein wissen; — nehoté in nevedé (nehotoma in ponevedoma).

7. Ohne dich umzuwenden, wirst du ihn nicht sehen; neobrnivši se ga ne boš vidil; ako se ne obrneš, ne boš ga vidil.

8. Unterhaltet euch gut, ohne (jedoch) verschwenderisch zu sein; dobro se imejte, zapravljeni pa (vendar) ni treba; — vendar ne bodite zapravljeni itd.

To pa niso še vsi izgledi, po katerih se je poslovenjavcu (pa tudi prestavljavcu iz slovenskega na nemško) ravnati. To je le za poskušnjo. Tukaj samo še to-le: Nekdo je svetoval, da bi poslovenjavali nemški „ohne dass“ takole: „brez tega, da ...“ Tega ne morem poterediti, dokler mi ne oznani pošten človek ónega kraja, v katerem Slovenci tako govoré; zakaj dozdeva se mi, da je tudi to izmišljeno. Vsaj jaz nisem slišal še nikoli nobenega terdega Slovenca tako govoriti.

Varujmo se besed kovati, ali jim novih pomenov pritkati, ako ni sila. Preden počneš novo besedo krojiti, pomisli dobro, ni li v maternem jeziku ktere druge, ki pomenja ravno to, kar hočeš imeti; pomisli, kako bi to povedal priprost človek, ki ne zna družega jezika kot maternega.

Učene (znanstvene) besede, kakoršnih bi med ljudstvom iskali zahman, — take treba kovati, to se vé; ali veliko je bilo že skovanih „neučenih“, češ, da so učene in da ne moremo biti brez njih. Take so slovenske: de-

*) Kdor pošlje denar (1 fl.) vsaj do 31. januarja 1856 slavnemu vredn. „Novic“ ali „Prijetlu“, ali pisatelju, oni dobi knjigo, ki bo skoraj natisnjena brez drugih stroškov. Le nekoliko iztisov več, kot bo naročnikov, mislim dati natisniti. Pis.

**) V „Novicah“ in od vrednika vredjenih knjigah že več časa ne bote našli te napake. Vred.

*) Pisave nekterih pisateljev, ki pišejo v nemškem jeziku imena z malimi začetnimi pismenkami, se je poprijel tudi naš gosp. dopisnik; ni tedaj, kar bi nekteri braveci utegnili misliti, tiskarna pomota. Vred.

loma (zum theile, theils), predložiti (vorschlagen), predlog (vorschlag), poduzeti (unternehmen) itd. Jugoslavensko-pisateljske: stranom, dioma, kako izgleda ova kuća? tudi predložiti, poduzeti (v zgornjem pomenu), prednašati (vortragen, ein lied etc.), predstavljati (vorstellen im theater), predstavljanje (vorstellung) in več drugih, ki so popravljene s pravimi národnimi v imenovanem rokopisu, v katerem je razloženo tudi vredévanje glagola sploh, posebno pa z nanašavnim zaimkom „se“, ki ga vversčujejo nekteri zdaj jako nespretno, razumevši napak spis gospoda C. v Novicah.

„S zmerjanjem“.

Potovaje unidan po Notrajskem me opravilo pelje tudi v hribe do Hotedersic. Ne govorim od tega, da v vasi, v kateri razun častitega gosp. fajmoštra nobeden ne razume nemško, se je neki mojster-skaza spakoval na neki gostivnici z malarijo dveh svetnikov, ktera nista nikomur podobna, in da zraven neke čečkarije, ki ima zelena smereka biti, je naredil smešni napis: „Das Gastaus zum grienen Füh-ten“, — le povedati hočem, da tu so mi, ako sem vprašal: „kako se pri ti hiši pravi“, povsod odgovarjali: „s zmerjanjem“ se pravi pri To se popolnoma vjema z nemškim „Spitzname“, „Spottname“. Na Gorenskem nisem nikjer tega slišal, ker pri nas večidel pravijo: „pri hiši“ se tukaj pravi tako in tako. Slišim pa, da na Notrajskem je skor povsod in tudi tam pa tam na Dolenskem je „s zmirjanjem“ navadno, pa tudi na Štajarskem. Je li to res? Slovník Murkov in Janežičev od tega nič ne vesta, ker oba imata le skovanko: „Spitzname, gerdo ime“. Ker nikakor ni misliti, da bi bili terdi Slovenci v Rovtah po nemškem „Spitzname“ besedoskovali „s zmerjanjem“ se očitno tudi iz tega vidi, kako zlo še včasih različni jeziki enačijo v besedah in pregovorih, in da ni berž to iz unega prestavljeno! Tudi pa mi je ravno to nov dokaz, da nikar ne zametujmo besed ali oblik, če niso ravno v našem kotu znane, da niso slovenske, ker čedalje bolj je očitno, da nikjer ni treba tolikšne prostosti in nepristranosti kakor ravno v našem jeziku. Vrednik.

Novoletna noč.

Iz Jean Paul-a.

Star človek je o polnoči med starim in novim letom na oknu stal ter obupnih oči gledal proti nebu in na tiho, belo zemljo doli, na kateri ni bilo bolj nesrečnega od njega. Blizo njega je stal grob njegov, ne z zelenjem mladosti, le s snegom starosti pokrit, in on ni iz celega svojega bogatega življenja ničesa seboj prinesel, ko zmote, pregrehe in bolezni, polomljeno telo, persi polne strupa in starost polno kesanja. Lepi dnevi njegove mladosti so se danes ko strahovi proti njemu obračali ter ga iznova vlekli tje pred svetlo jutro, ko ga je njegov oče pervikrat postavil na razpotje življenja, od kodar steza na desno po sončni dragi čednosti v prostrano, mirno deželo peljá, polno luči in žetev in angeljcev, steza pa na levo vije se med kartinami pregreh in se zgublja v černo brezno, polno pekočega strupa, sikajočih gadov in mračnih, soparnih puhov. Ah, gadje so viseli krog njegovih pers in kaplje strupa na njegovem jeziku, in vedil je sedaj, kje da je bil.

Brez uma in z neizrečeno žalostjo je klical v nebo: „Daj mi mladost nazaj! O oče moj, postavi me vdrugo na razpotje, da si drugo pot izberem!“

Al njegova mladost je že zdavnej minula. Veše je vidil nad močvirjem plesati ter na pokopališču ugasovati in rekel je: „To so moji nespametni dnovi!“ — Zvezdo je vidil z nebes bežati, padajočo bliščati in na zemlji potléti: „To sem jez“: zavkliknilo je njegovo kervaveče serce, in iznova je kesanje gadje zobé va-nj zasadilo ter ga dalje razjedalo.

Plameča domišljija mu je lazeče pošasti po strehah kazala, in veteri mlin je grozeč svoje roke dvigal, pobiti ga, in mertvaška glava, ki je v prazni mertvašnici zaostala, polagoma se je v njegovo obličje pretvorila.

Ko ga je kesanje tako pestilo, zadoni hipoma glasba za novo leto z zvonika kot daljno cerkovno petje. In mileji čut ga prevzame, — gledal je deleč krog sebe po širni zemlji ter se spomnil mladostnih prijatlov, ki so bili sedaj, srečnejši od njega, učeni ljudí, očetje ljubkih otročičev in sploh blaženi ljudje, in rekel je: „O jez bi tudi, kakor vi, to prvo noč lahko s subimi očmi predremal, ko bi bil hotel. — Ah, kako bi bil lahko srečen, dragi starši moji, ako bi bil vaše novoletne vošila in vaše nauke spolnoval“.

V vročinskem spominjanji njegovih mladenskih let se mu je dozdevalo, da se mertvaška glava z njegovim obličjem pokonci ravná — da se tanjša in daljša, raste in raste, in koncema v živega mladenca spremeni, v katerem samega sebe v svojih naj cvetnejših dnevih spozná. Oj britke, britke šale!

Več ni mogel gledati — zakril si je oko — potok vročih solz se mu je vlil z oči ter pocedil v kopneči sneg — le tiho, breztolažno, brez uma je še zdihnil: „Oj, verni se, mladost, oj, verni se!“

In vernila se je; zakaj le sanjalo se mu je tako strašno v novoletni noči — on je bil, je še mladeneč. Le njegove zablode niso bile sanje; al milostnega Boga je hvalil, da je, še mlad, zamogel obrniti v gnjusnih berlogih pregreh ter se nazaj podati na sončno drago, ki v čistojasno deželo žetev pelje.

Obrni in verni se z njim, mladi bravec, ako si ga na njegovih mračnih potih spremljal! Ta strašna sanja ti bode vprihodnje sodnica. Ako bi pa ti kedaj milo klical: „verni se, lepa mladost!“ ona se ne bo vernila več.

Povestice iz vojske v Krimu.

(Sv. oče papež in francozki vojak.) Časnik „Courier des Alpes“ pripoveduje mično povestico, od ktere pravi, da je skozi in skozi resnična in ktera iznova dokazuje prijaznost in miloserčnost sv. očeta Pija. Podamo jo tudi našim bravcem, kakor smo jo brali tako-le:

Pred nekimi mesci je francozki vojak iz Kríma pisal svojemu rojaku, ki je v Rimu za vojaka služil. V tem pismu mu popisuje strašno terpljenje francozke armade in neizrečene nevarnosti, ki ji žugajo noč in dan, in nazadnje ga prosi, naj gré berž k papežu, naj mu dá za sveto mašo, in ga prosi, da bi jo opravil za srečen konec vojske.

Tovarš njegov prejemši pismo gré koj drugi dan v Vatikan, stanovališče sv. očeta, in prosi stražnika, naj ga polje k papežu. Ali so ti sv. oče že dovolili, da smeš pred nje priti? ga vpraša stražnik. „Kaj še! — mu odgovori vojak — kaj tacega je le za velike gospode, pri nas prostih vojaci ni treba taci ceremonij“.

Stražniku ni hotlo to v glavo iti; ker pa se vojak ni dal nikakor odverniti, ni mogel drugač, da je nadležneža peljal k prelatu, kateri spremlja ljudi k sv. očetu. Al ta gospod mu spet reče, da to ne gré tako na vrat na nos, kakor on misli. Vse to pa nič ne pomaga; vojak v eno mer terdi, da mora s sv. očetom govoriti. Kaj hoče prelat storiti, kakor da gré k papežu in mu pové, da neki francozki prosták prosi po vsaki ceni zaslišan biti.

Lahko si vsakdo misli, da je sv. očeta mikalo zvediti, kaj ima ta človek z njim govoriti; ukaže tedaj, naj ga pusté priti.

Ko vojak stopi v papeževo sobo, se kakor sveča vstopi pred sv. očeta, ga pozdravi po vojaško, kakor da bi imel svojemu lajtnantu kaj raportirati: „Moj gospod papež! Tule imam od svojega tovarsa iz Kríma pismo, ktero Vas zadeva. Berite ga in recite mi potem, kaj mu imam na-nj